

EL SOMETENT FRANQUISTA AL RIPOLLÈS

JOSEP CLARA I RESPLANDIS

La milícia del sometent té una història llarga que reula a l'edat mitjana. Va ser suprimida per Felip V amb el decret de Nova Planta, però fou restaurada per a combatre els francesos en la Guerra Gran i en la iniciada el 1808 contra Napoleó. A mitjan segle XIX fou refeta per iniciativa dels grans propietaris rurals i lluità en l'avinentsa de la guerra carlina. Els homes de les Bases de Manresa li volien atribuir la conservació de l'ordre públic i la seguretat interior de Catalunya. Tanmateix, en els anys anteriors a 1923, dirigit per elements de la Lliga Regionalista, el sometent va ser emprat al servei de la patronal per a enfrontar-se als vaguistes. El setembre de 1923, la dictadura de Primo de Rivera va copiar l'organització catalana de la milícia per tal de crear el "somatén nacional", estès arreu del territori de l'Estat. Per decret de 15 d'abril de 1931, el Govern Provisional de la República va dissoldre'l, tot respectant a la demanda social, però la mesura no afectà el desplegat a les terres catalanes.

El decret del ministeri de la Governació, datat el 21 de gener de 1936, va criticar les desviacions sofertes ("que la privaron de buena parte de los prestigios que había adquirido"), però ratificà la vigència de la institució en l'àmbit rural català com a força auxiliar de les d'ordre públic:

En la población rural y pueblos menores de 10 000 habitantes de Cataluña podrán formarse Somatenes armados con la finalidad de asegurar y conservar la paz del país, defender colectiva e individualmente las personas y propiedades, hacer respetar las leyes y las Autoridades legalmente constituidas y perseguir y detener a los autores de delitos.

La Guerra Civil, que va trastocar la societat de dalt a baix, afectà també el sometent, que deixà d'existir, i alguns dels seus membres foren víctimes de les revenges del procés revolucionari. Després de 1939, per decret de 9 d'octubre de 1945, en un moment de paleses dificultats per al franquisme, coincidint amb la derrota de les potències feixistes, l'auge de la guerrilla antifranquista i l'aïllament internacional, i per iniciativa del governador civil de Barcelona acceptada pel govern,² hom va disposar l'extensió del sometent a tot l'Estat espanyol, seguint la finalitat assenyalada en el decret de 21 de gener de 1936.

L'article primer del reglament establí les competències del cos: "El somaten es una agrupación de hombres honrados que se constituyen para asegurar y conservar la paz del país, defender colectiva e individualmente las personas y propiedades, hacer respetar las leyes y autoridades legalmente establecidas, y perseguir y detener a los autores de delitos."

Fou una manera de refermar el poder local, de tenir-ne armades les forces vives, i d'aplegar els addictes a fi de defensar la dictadura del general Franco. La institució va tenir activitat auxiliar durant el temps dels maquis i, després, va entrar en una etapa preventiva, més honorífica, que durà fins a la transició a la democràcia.

La dissolució definitiva va arribar per un decret de 25 d'agost de 1978, que determinà que, en el termini d'un mes, els comandants de post de Guàrdia Civil havien de lliurar les armes llargues i les municions de què eren dipositàries per a ús del sometent, a la Prefectura d'Armament de la Direcció General de la Guàrdia Civil. A partir del primer de gener de 1979 caducaren, també, les llicències d'arma que tenien els membres del cos. La justificació de la mesura apel·là a la necessitat de confiar exclusivament en la professionalitat dels cossos de seguretat: "Si bien por la carencia o escasez de efectivos regulares y profesionales, los somatenes pudieron realizar en su momento servicios muy estimables, las circunstancias actuales permiten y hacen necesario que estas tareas sean desempeñadas en exclusiva por los Cuerpos de Seguridad."

L'estudi que ací presentem es basa, sobretot, en les fonts de l'arxiu del Govern Civil de Girona, lligalls específics dedicats al cos, 215 a 217, i en un altre, el 142, que aplega comunicats de la Guàrdia Civil.³

Els organitzadors

Sota la responsabilitat de la Guàrdia Civil, durant els primers mesos de 1946, els alcaldes i els caps de la FET y de las JONS hagueren de reunir persones idònies pels antecedents i exposar-los la necessitat de reorganitzar la institució, per a la qual cosa calia omplir unes instàncies adreçades a la mateixa Guàrdia Civil, on constaven les dades bàsiques d'afiliació i, a voltes, els antecedents dins el cos, així com els de caire polític i patriòtic. La Benemèrita comprovà les referències indicades i determinà, mitjançant un informe, si els aspirants eren dignes de pertànyer al cos. El tràmit següent era ja una responsabilitat del Govern Civil, que facilità la documentació acreditativa als admesos. La Guàrdia Civil, per la seva banda, els lliurà les armes disponibles per a la tasca de suport.

Pel que fa al Ripollès, consten els responsables següents en les poblacions de les quals s'ha conservat la documentació:

La plana major de l'antic sometent de Ripoll. Any 1918. Foto: Ramon Llobet. ACRI

Campdevàdol: Josep M. Morell Casanova, 50 anys, propietari, alcalde

Campelles: Francesc Xavier Traité Salomó, 32 anys, mestre

Molló: Josep Pastoret Ubach, 26 anys, propietari

Ogassa: Isidre Colom Fajula, 43 anys, pagès

Pardines: Josep Vidal Moret, 35 anys, pagès, alcalde

la Parròquia de Ripoll: Ramon Colomer Sala, 39 anys, pagès

Planoles: Pere Suñer Galobardes, 49 anys, comerciant

Ripoll: Pere Coma Capdevila, 60 anys, pagès

Ribes de Freser: Pere Riera Baborés, 57 anys, industrial

Els efectius

A escala provincial, el nombre de persones inscrites al sometent era de 2674 el juliol de 1946. Un altre recompte del mes de desembre de 1962 parla de 2581. En la primera data, la institució era present en 157 municipis de la província de Girona, i en la segona, en 208. A Catalunya es pot parlar d'uns 10 000 sometents per a tot el territori.

Les estadístiques de la comarca del Ripollès ens diuen que, en la primera etapa, la institució era estesa a dotze municipis, mentre que en la segona existia en vint-i-dos:

	1946	1962
Campdevàdol	15	15
Campelles	-	10
Camprodon	10	11
Freixenet	10	11
Gombrèn	-	11
Llanars	13	11
les Llosses	13	15
Molló	10	12
Ogassa	14	11
Pardines	-	9

la Parròquia de Ripoll	17	3
Planoles	-	13
Queralbs	-	12
Ribes de Freser	-	32
Ripoll	12	5
Sant Joan de les Abadesses	34	29
Sant Pau de Segúries	14	12
Setcases	10	10
Vallfogona	-	10
Vidrà	-	8
Viladonja	-	1
Vilallonga de Ter	23	16
Total	195	267

Perfil socioprofessional

Estudiant la documentació dels sometents de les poblacions de les quals tenim informació per als anys 1946-1948, podem traçar les característiques bàsiques del cos pel que fa a l'edat, l'estat civil i la professió dels seus integrants.

La seva mitjana d'edat s'acostava als 39 anys, la qual cosa connectava amb una participació activa en la Guerra Civil. Es detecten casos de pares i fills que reforcen el domini social de famílies concretes. Els individus més joves tenien 21 anys, i el més gran, 66. Hi sobresortien els casats (114), molt per damunt dels solters (50) i dels vidus (1).

Atès el caràcter rural de les poblacions del Ripollès, és lògic que la professió predominant fos la de pagès, denominació que podia aplegar des de propietaris de tota mena fins a masovers. Tanmateix, segueix en importància la representació dels qui hi tenien interessos comercials i industrials, amb l'acompanyament d'uns quants subordinats. En general, els elements inscrits es poden identificar com a les "forces vives" de cada municipi o llurs servidors més immediats. El llistat complet és aquest:

- 104 pagesos
- 13 comerciants
- 5 industrials
- 4 secretaris

- 3 flequers
- 3 fusters
- 2 comptables
- 2 directores de fàbrica
- 2 estudiants
- 2 mecànics
- 2 mestres
- 2 sabaters
- 2 tècnics
- 1 cafeter
- 1 carter
- 1 electrotècnic
- 1 escriptor
- 1 fabril
- 1 guàrdia
- 1 lampista
- 1 moliner
- 1 obrer
- 1 oficinista
- 1 paleta
- 1 peó
- 1 pèrit mercantil
- 1 propietari
- 1 sobrestant de la Renfe
- 1 tècnic de ràdio

Pel que fa als seus antecedents polítics, quan la documentació aporta dades sobre aquesta qüestió, la majoria reporta vinculació amb la dreta, com antics inscrits a la Lliga, a la Unió Patriòtica de Primo de Rivera o al carlisme, aleshores aplegats sota el partit únic de FET y de las JONS. Un industrial de Ribes de Freser, per a ressaltar la identificació amb el sistema, manifestà que era "español asta [sic] la tumba". No hi mancaren els excombatents franquistes, sovint enrolats en el terç de Nostra Senyora de Montserrat o en la columna d'Ordre i Policia. A més a més, a Campdevàrol (Manuel Morell) i a Ribes de Freser (Ramon Biendicho i Antonio Reveriego) hi trobem membres que podien fer valer el fet d'haver estat membres de la División Azul per a lluitar contra el comunisme en terres de Rússia.

L'experiència com a antics sometents era demostrada, almenys, en dos casos de Campdevàno, dos de Pardines, set de la Parròquia de Ripoll, sis de Planoles, quatre de Ribes de Freser i cinc de Ripoll.

Altes i baixes

Al llarg dels anys, la composició del sometent va anar canviant; s'hi produïren moltes baixes per la lògica llei de vida, però també hi ingressaren elements nous, a voltes fills dels qui n'havien estat membres, ja que per a moltes famílies de pagès el fet de seguir la tradició era un honor.

Com a notes destacades, direm que, el gener de 1956, va ser-hi admès un treballador tèxtil, de 35 anys, natural de Barcelona i veí de la Parròquia de Ripoll, que era descrit així per la Guàrdia Civil: "Este individuo durante el G[lorioso] M[ovimiento] N[acional] perteneció al Cuerpo de Carabineros del Ejército Rojo, aunque no se le conocen haya cometido hechos delictivos de ninguna índole. Al terminar la guerra de Liberación, huyó a Francia, en donde permaneció por espacio de ocho meses, al cabo de los cuales regresó a España fijando su residencia en Barcelona, observando buena conducta en general. En 1949, pasó a residir a Ripoll, siguiendo igual norma de conducta hasta la fecha."

Com a contrast, el desembre de 1956, va ser expulsat un membre del sometent de Ripoll perquè havia estat sorprès amb "géneros de contrabando".

Algunes conclusions

Pertànyer al sometent en l'època franquista va significar una declaració de fidelitat al règim en un moment en què les dificultats exteriors, derivades del resultat de la II Guerra Mundial, en qüestionaven el futur. Era una manera de reafirmar l'ordre i la propietat individual, de reforçar les estructures del poder local davant el perill de la subversió que podia representar la guerrilla antifranquista o la reinstauració d'un règim democràtic com la República, que podia revisar les bases de la propietat agrària i atacar el caciquisme.

Que els sometents comptaven entre les "forces vives" de cada poble ho palesa el fet que en fessin part uns quants alcaldes i que una bona colla dels inscrits fossin nomenats per al mateix càrrec en l'avenir: Jaume Guitart Caminal (1954-1961) i Ramon Martí Picola (1961-1962) a Campdevàno; Joan Font Parés (1948-1952) i Josep Alsina Isern (1958-1964) a Campelles; Ramon

Llimós Vilaseca (1960-1983) a les Llosses; Joan Pastoret Sau (1947-1955) a Molló; Josep M. Daniel Broch (1949-1959) i Joan Vilalta Jordà (1959-1967) a Ogassa; Julià Vidal Moret (1961-1970) a Pardines; Joan Gallart Bosch (1954-1968) a Vallfogona; Ramon Planas Sadurní (1955-1976) a Vidrà, etc.

L'afiliació no va ser massiva, perquè la tasca era purament complementària, no retribuïda i reservada als més atrevits. En la lluita contra els maquis, però, la seva actuació fou desigual i, a voltes, el sometent hi sortí perdent perquè fou objectiu del guerriller.⁴ Després, passat el perill directe de la penetració armada per la banda fronterera, es limità a fer funcions de prevenció, sempre a favor de l'ordre establert i per a garantir la propietat. Els inscrits constituïren un grup armat que podia actuar en un moment determinat, acreditar una preeminència social i, sobretot, canalitzar informació sobre moviments de persones estranyes, però també captar converses, rumors, estats d'opinió i actuacions sospitoses d'altres individus.⁵

En el cas del Ripollès, per la condició fronterera de la comarca, aquesta presència armada podia ser important a l'hora d'assegurar el control del territori, al costat de les forces d'ordre públic i de l'exèrcit, perquè els sometents eren els qui millor coneixien el terreny. Però, atès el poblament reduït de la comarca, la força del sometent va ser superada, en nombres absoluts, per totes les altres comarques, llevat de la Cerdanya.

Apèndix documental

1. Relació dels membres del sometent en diverses poblacions, ingressats els anys 1946-1948. Hi consta també l'edat, l'estat civil i la professió

Campdevàrol

Josep Basagaña Peitiví	34 c pagès
Josep Casadesús Sadurní	32 s secretari
Eudald Casals Vilalta	31 c pagès
Ramon Corominas Bosch	38 c pagès
Pere Crosas Llanta	62 c director fàbrica
Joan Graugés Tañà	49 c paleta
Lluís Graugés Camprodon	46 c tècnic tèxtil
Jaume Guitart Caminal	51 c industrial
Ramon Martí Picola	29 s estudiant
Francesc Masdeu Pascal	30 s director Herand

Ramon Mir Carbonell	37 c carter
Josep Miró Capdevila	48 c comerciant
Josep Maria Morell Casanova	50 c propietari
Enric Morell Lafaya	24 s estudiant
Manuel Morell Lafaya	23 s comptable
Josep Orriols Casas	45 s pagès
Francesc Pernau	32 s pagès
Lluís Pernau Llimós	23 s electrotècnic
Pius Pernau Llimós	25 s pagès
Francesc Piella Pons	21 s pagès
Josep Piella Pons	28 c pagès
Francesc Plana Basagaña	45 v pagès
Josep Roma Armengol	41 c pagès
Ramon Torra Manso	23 s pagès
Ramon Valera Serrano	51 c tècnic

Campelles

Josep Alsina Isern	26 c mestre
Bartomeu Arbós Pous	45 s pagès
Joan Arqués Tubau	40 c pagès
Francesc Cutrina Cutrina	25 s tècnic de ràdio
Francesc Cutrina Vila	40 c pagès
Joan Font Parés	25 s pagès
Antoni Martí Solà	34 c pagès
Martí Peix Coll	37 s pagès
Josep Pous Cutrina	28 s pagès
Pere Subirana Portet	30 s pagès
Josep Tarroella Casas	33 c pagès
Josep Torruella Bonamaison	30 c pagès
Josep Teixidó Coll	47 c comerciant
Francesc Xavier Traité Salomó	32 c mestre

Molló

Miquel Beltran Triedau	46 c pagès
Joan Freixas Pujol	47 c pagès
Pau Gardella Burcet	46 c pagès
Silvestre Genís Sau	25 s pagès

Joan Llongarriu Mate	44 c	pagès
Artur Pagès Grasiot	24 s	pagès
Josep Pastoret Folcarà	29 s	pagès
Joan Pastoret Sau	28 s	pagès
Pere Pastoret Sau	27 s	pagès
Josep Pastoret Ubach	26 s	pagès
Joan Planella Vila	31 c	pagès
Joan Quintana Peiró	28 c	pagès
Pere Sau Costa	24 s	pagès
Josep Sau Guillaumes	26 s	pagès
Pere Sau Som	27 s	pagès
Francesc Ubach Lucientes	55 c	secretari
Miquel Vilarrodà Costa	29 s	pagès

Ogassa

Josep Ayats Vilarrasa	51 -	pagès
Josep Bachillí Bachillí	30 s	pagès
Joan Castany Amalrich	32 s	pagès
Isidre Colom Fajula	43 c	pagès
Joan Colom Granche	40 c	pagès
Josep Colomer Vila	38 c	pagès
Josep Maria Daniel Broch	29 c	xofer
Eudald Fajula Clotet	30 s	pagès
Josep Fajula Isern	48 c	pagès
Joan Jordà Corcoy	32 c	pagès
Rafael Plana Masó	43 c	flequer
Miquel Vila Colom	23 s	pagès
Esteve Vila Saña	27 s	pagès
Joan Vilalta Jordà	40 c	pagès
Miquel Vilardell Freixa	28 c	pagès

Pardines

Domènec Cabrafiga Tubau	34 c pagès
Joan Dalmau Giralt	31 c flequer
Isidre Dulsat Desel	45 c pagès
Miquel Marty Toralles	43 c comerciant
Eudald Morera Torallas	35 c pagès
Francesc Xavier Parés Comas	32 c secretari
Francesc Perpiñà Roca	35 c pagès
Jaume Perpiñà Homs	35 c pagès
Silvestre Solà Alabau	56 c pagès
Pere Subirana Vidal	52 c pagès
Sebastià Subirana Vidal	47 c pagès
Miquel Tarruella Casas	36 c pagès
Josep Vidal Moret	35 c pagès
Julia Vidal Moret	30 s pagès
Martí Vidal Vila	40 c pagès

la Parròquia de Ripoll

Joan Camprubí Casals	60 c pagès
Alfons Camps Corrius	21 s pagès
Joaquim Casademunt Sala	50 c pagès
Ramon Casals Rosiñol	50 c pagès
Eudald Casas Bonet	55 c pagès
Andreu Codina Saula	38 c comptable
Ramon Colomer Sala	39 c pagès
Josep Deseures Puig	57 c pagès
Francesc Dot Carrera	58 c pagès
Pere Dot Carrera	55 c pagès
Segimon Esquís Blancafort	40 c pagès
Ramon Fèlix Sala	28 c moliner
Joan Franquesa Verdager	57 c pagès
Josep Gili Planas	55 c pagès
Miquel Gumí Pagès	53 c pagès
Pere Llagostera Viñas	43 c pagès
Agustí Plana Sellas	51 c pagès
Valentí Quintana Folcrà	56 c pagès
Josep Sala Magret	49 c pagès
Joan Sobirana Rosiñol	33 c pagès

Planoles

Esteve Bober Solà	28 c pagès
Josep Bober Solà	56 c pagès
Josep Bonshoms Duñach	31 c pagès
Ramon Coll Formacher	33 s fuster
Manuel López Gay	58 c sobrestant Renfe
Esteve Palau Surroca	40 c pagès
Vicenç Peiris Tubau	29 s pagès
Joan Pla Teixidor	38 s pagès
Salvador Pons Teixidor	44 c pagès
Josep Purra Martí	52 c pagès
Jaume Rigola Orriols	36 c pagès
Josep Maria Suñer Andrés	23 s comerciant
Pere Suñer Galobardes	49 c comerciant
Dionís Surroca Capa	52 c pagès
Pere Tort Pons	55 c pagès
Francesc Vidal Vilardell	29 c sabater

Ribes de Freser

Antoni Alemany Roca	31 c sabater
Josep Alemany Roca	35 c xofer
Josep Barnola Portabella	66 c propietari
Jesús Batlló Bofill	49 c industrial
Ramon Biendicho Maser	24 s industrial
Joan Bonshoms Bonshoms	24 s comerciant
Josep Bonshoms Savañach	53 c industrial
Eliodoro Botella Desola	46 c peó neteja
Joan Busquets Peiró	31 s comerciant
Josep Maria Busquets Peiró	26 s comerciant
Josep Cabanas Pujol	40 c comerciant
Valentí Carbonell Alabau	54 c pagès
Ramon Casadesús Martínez	31 c comerciant
Isidre Casals Leucó	41 c pagès
Pere Casas Munné	26 s mecànic
Adjutori Claramunt Cunill	42 c comerciant
Josep Colet Sanahuja	38 c oficinista
Nicolau Coma Freixas	40 c flequer

Martí Coma Gifre	40 c flequer
Francesc Pairó Saltor	25 s pèrit mercantil
Pau Parés Coma	38 c comerciant
Joan Picola Subirà	25 s pagès
Antonio Reveriego Sánchez	26 s obrer
Venanci Saltor Casas	53 s fuster
Lluís Sitjar Guillamet	51 s fuster
Joan Soler Santamaria	46 c cafeter
Joan Tomàs Portella	33 c secretari ajuntament
Joan Tubau Cardona	52 c comerciant
Josep Tubau Cardona	47 c guàrdia municipal
Joan Verdera Piñol	30 s escrivent
Silveri Verdera Piñol	32 c mecànic
Rosend Viñeta Sanjaume	46 c fabril

Ripoll

Pere Coma Capdevila	60 c pagès
Enric Coma Cunill	27 c pagès
Llorenç Franquesa Sobrerroca	51 c pagès
Josep Picola Morera	59 c pagès
Josep Planas Comas	52 c pagès
Josep Puigcorber Marcè	49 c pagès
Silvestre Ricart Granatge	33 c pagès
Jaume Riera Sala	52 c industrial
Joan Sala Basagaña	41 c pagès
Francesc Ticó Ticó	45 c comerciant
Lluís Traveria Sala	23 c pagès
Joan Vergés Coromina	48 c pagès

II. Relació de membres del sometent i armament de què disposaven en diverses poblacions, el 3 de novembre de 1962

Campdevàrol

Josep Basagañas Peitiví	1 fusell i 25 cartutxos
Pere Calmet Sarró	1 fusell, 1 pistola i 25 cartutxos
Marià Carbonell Garriga	1 fusell i 25 cartutxos

José Engo Plazuelo	1 fusell i 25 cartutxos
Lluís Graugés Camprodon	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Graugés Tañà	1 fusell i 25 cartutxos
Jaume Guitart Caminal	1 rifle i 25 cartutxos
Ramon Mir Carbonell	1 fusell i 25 cartutxos
Ramon Mir Picola	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Miró Capdevila	1 fusell i 25 cartutxos
Manuel Morató Mata	1 fusell i 25 cartutxos
Manuel Morell Lafaya	1 fusell, 1 pistola i 25 cartutxos
Francesc Pernau Llimós	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Roma Armengol	1 fusell i 25 cartutxos
Ramon Torras Manso	1 fusell, 1 pistola i 25 cartutxos

la Farga-les Llosses

Josep Corrius Dachs	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Dachs Rusiñol	1 fusell i 25 cartutxos
Lluís Guix Colomer	1 fusell i 25 cartutxos
Ramon Llimós Sellas	1 fusell i 25 cartutxos
Ramon Llimós Vilaseca	1 fusell, 1 pistola i 25 cartutxos
Pelegrí Puig Cunill	1 fusell i 25 cartutxos
Jaume Riera Casals	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Saqués Blanch	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Serra Coma	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Serra Coma	1 fusell i 25 cartutxos
Antoni Verdera Castany	1 fusell i 25 cartutxos
Isidre Vilanova Ayats	1 fusell i 25 cartutxos
Vicenç Viñas Espelt	1 fusell i 25 cartutxos

Ripoll

Josep Bernadas Font	1 fusell i 25 cartutxos
Alfons Camps Corrius	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Casals Carbonell	1 fusell, 1 pistola i 25 cartutxos
Enric Coma Cunill	1 fusell i 25 cartutxos
Emili Gasch Carrera	1 fusell i 25 cartutxos
Silvestre Picart Grauger	1 fusell i 25 cartutxos
Lluís Traveria Sala	1 fusell i 25 cartutxos

Vallfogona

Joan Casas Casas	1 fusell i 25 cartutxos
Jaume Casas Colomer	1 fusell i 25 cartutxos
Francesc Casas Compte	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Freixa Grabulosa	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Gallart Bosch	1 fusell, 1 pistola i 25 cartutxos
Pere Mallarach Sala	1 fusell i 25 cartutxos
Secundí Sala Planas	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Saña Almoiner	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Sañas Ferrés	1 fusell i 25 cartutxos
Esteve Vilanova Soy	1 fusell i 25 cartutxos

Vidrà

Pere Ayats Soy	1 fusell i 25 cartutxos
Ramon Bach Puigdemont	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Bach Roca	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Casas Jordà	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Coromina Batlle	1 fusell i 25 cartutxos
Josep Jordà Corcoy	1 fusell i 25 cartutxos
Joan Piella Coromina	1 fusell i 25 cartutxos
Ramon Planas Sadurní	1 fusell i 25 cartutxos

Notes

1. J.M. March: *El sometent. Su origen y naturaleza, su historia y organización*, Barcelona, Tip. La Educación, 1923; J. Peres Unzueta: *El sometent a través de la història*, Barcelona, Joaquim Horta, 1924; E. González Calleja i F. del Rey Reguillo: *La defensa armada contra la revolució. Las "guardias cívicas" en la España de entreguerras*, Madrid, CSIC, 1995.
2. B. Barba Hernández: *Dos años al frente del Gobierno Civil de Barcelona y varios ensayos*, Madrid, Javier Morata, 1948, 2ª ed., p. 67. Barba escriu que "la psicología política del catalán aconsejaba la resurrección del sometent, organismo de autodefensa social donde cada ciudadano honrado se siente protector de las instituciones".
3. Per a una visió global de la implantació del sometent a la demarcació de Girona, vegeu el nostre treball "La mobilització del franquisme rural. La reorganització del sometent a la província de Girona", dins *Estudis d'Història Agrària*, 16 (2003), en premsa.
4. Per exemple, els anys 1947 i 1949, quan el grup guerriller de Marcel·lí Massana atracà el mas Hostalet, de les Llosses, on residia Lluís Serrat, membre del sometent (J. Clara: *Ramon Vila, Caracremada, el darrer maqui català*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2002, p. 75).
5. Unes instruccions del governador civil de Girona, datades el 10 de gener de 1947, advertien als habitants de les masies que "es muy conveniente que, siempre en contacto con las fuerzas y como conocedores del terreno, sin abandonar su quehacer habitual, se pongan al habla diariamente con el colono más próximo y éste, a su vez, con el de al lado, formando una cadena para comunicarse alguna novedad sospechosa, si la hubiere".

